

# K nákupu dárek zdarma aneb Jak se daří pleonasmům nejen v odborné francouzštině

Dagmar Kolářiková

## 1 Úvod

V běžném životě chodí věci jinak než ve světě reklam. K narozeninám, jmeninám, Vánocům či jiným příležitostem si obvykle dáváme dárky, aniž bychom obdarovanému zdůrazňovali, že přinášíme dárek *zdarma*, tzn. bez požadavku peněžité náhrady. V reklamách však často dostáváme dárky s touto nesmyslnou výhodou, podobně jako různé *bonusy navíc*. Je ale na místě připomenout, že tato nadbytečná slova, jež se odborně nazývají *pleonasmy*, se nevyskytují jen v reklamách. Denně se s nimi setkáváme v tisku a s největší pravděpodobností je také sami mnohdy vytváříme. Některé z nich už totiž ani jako pleonasmy nevnímáme. Hovoříme například o *vzájemné provázanosti*, aniž bychom se zamýšleli nad tím, že provázanost už v sobě vzájemnost implikuje.

Pleonasmy však mohou být použity i cíleně, a to především básníky, spisovateli či dramatiky, jejichž záměrem je dosáhnout pomocí pleonasmů rétorického nebo jiného efektu. Pravděpodobně nejznámějším příkladem takového pleonasmu v češtině je spojení *modrý blankyt* z Máchova *Máje*, v němž slovo *blankyt* již samo o sobě vyjadřuje jasně modrou barvu oblohy, a proto je zde adjektivum *modrý* užito nadbytečně. Ve francouzštině se pak nejspíš jedná o verš z Molièrovy komedie *Tartuffe (Pokrytec)*: „Je l'ai vu, dis-je, vu, de mes propres yeux vu, ce qui s'appelle vu...“<sup>1</sup> nebo o větu ze Stendhalova románu *Le Rouge et le Noir (Červený a černý)*: „C'est ce que je demande, s'écria-t-elle, en se levant debout.“ V obou uvedených příkladech je užití výrazů *de mes propres yeux* („na své vlastní oči“) a *debout* („vzhůru“, „zpřímá“) nadbytečné, neboť *voir* („vidět“) znamená samo o sobě „vnímat zrakem“ a jiným než svým vlastním to nejde. Podobně sloveso *se lever* („vstát“) již vyjadřuje „dostat se do vzpřímené polohy“, a proto ho není třeba doplňovat slovem *debout*.

Je-li pleonasmus užit v literárním díle, z hlediska literární vědy se jedná o stylistickou figuru, která vzniká nahromaděním významově blízkých výrazů nebo nadbytečným

---

<sup>1</sup> Pleonasmy se objevují rovněž v díle Williama Shakespeara. Příkladem pleonastického vyjádření je např. povzdech Marka Antonia nad Caesarovou smrtí, v němž se pro dosažení většího dramatického účinku objevuje redundantní zdvojený superlativ: „This was the most unkindest cut of all“ (Julius Caesar, III.2. „To byla rána ze všech nejkřutší“, přeložil E. A. Saudek). O Shakespearově jazyce viz Mišterová (2014: 107-112).

hromaděním synonym různého slovního druhu. Naším cílem ale není zabývat se v tomto příspěvku pleonasmem jako rétorickou figurou, chceme na něj nahlížet jako na jazykový přehmat, k němuž dochází nejen v reklamě, ale výjimkou není ani jeho užití v odborném jazyce. Například již zhruba od poloviny minulého století byl běžně používán termín *lidová demokracie* (podobně ve francouzštině ‚*démocratie populaire*‘), jehož doslovný překlad zní ‚lidová vláda lidu‘, neboť slovo *demokracie* samo označuje ‚vládu lidu‘. Užití adjektiva je zde tedy nadbytečné.

V teoretické části nejprve v krátkosti pohovoříme o pleonasmech a důvodech jejich vzniku, v praktické části pak uvedeme nejběžnější pleonasmy, které se mohou vyskytovat i v odborné francouzštině. Jejich frekvenci výskytu ověříme pomocí korpusu francouzských textů *Araneum Francogallicum Maius*. Zaměříme se zejména na nadbytečné užití spojovacích výrazů, adverbii a adjektiv.

## 2 Pleonasmus v pojetí českých a francouzských lingvistů

Slovo *pleonasmus* pochází ze starého řeckého slovesa *pleonazein* („přebývat“ ve významu „být navíc“), z něhož se nejprve vyvinulo slovo *pleonasmos*, jež si pak latina upravila na *pleonasmus*.

*Nový encyklopedický slovník češtiny* pohlíží na pleonasmus jako na řečnickou figuru, „jejíž podstatou je to, že jazykový výraz obsahuje z hlediska významu redundantní části“ (Karlík/ Nekula/ Pleskalová 2017: 1324). Podle autorů slovníku mají tyto informačně redundantní části různé rétorické efekty, slouží například k upoutání pozornosti, zdůraznění, rozesmání někoho apod. Není-li však pleonastické vyjádření použito k docílení určitého efektu, je obvykle pokládáno za chybu, ať už gramatickou nebo stylistickou. Slovník uvádí i příklady nejběžnějších typů pleonasmů v češtině. Jedná se o: a) stupňování inherentních superlativů (např. *nejideálnější*), b) atribuci vlastnosti, která je obsažena ve významu substantiva (např. nadbytečné použití adjektiva *židovská* ve spojení *židovská synagoga*, neboť *synagoga* je židovská modlitebna), c) etymologické figury (např. *žít život*), d) větné tautologie (např. *Napsal, co napsal; Přijdu, až přijdu*), e) spojení cizího akronyma s českým nebo do češtiny přejatým jménem, jehož význam je už obsažen v akronymu (např. *HiV virus* doslova znamená,

Human Immunodeficiency Virus virus', podobně *RAM-paměť* ‚Random-Access Memory paměť‘ aj.).<sup>2</sup>

Také *Slovník cizích slov pro nové století* definuje pleonasmus jako „nadbytečné hromadění významově podobných slov“ (Linhart 2007: 295). Podobnou definici najdeme i v *Současné české stylistice*, kde je pleonasmus prezentován jako „ustálený způsob hromadění synonym“ (Čechová et al. 2003: 276). Přebytečnými jevy v syntaxi se zabýval například Hausenblas, který mezi ně řadí různé výplňkové konstrukce, duplicitu při vyjadřování podmětu zájmenem a substantivem, nadměrnou polysyndetičnost, hojně užívání zájmenných přívlastků aj. (Hausenblas 1962: 322).

Ve frankofonním prostředí je na pleonasmus rovněž nahlíženo buď jako na stylistickou figuru nebo jako na jazykový prohrěšek. Slovník *Linguistique & Sciences du langage* definuje pleonasmus jako „la répétition dans un même énoncé de mots ayant le même sens“<sup>3</sup> (Dubois 2007: 367). Podle autora knihy *500 pléonasmes et +*, z níž jsme čerpali příklady pro náš příspěvek, je pleonasmus „un terme ou une expression, qui ajoute une répétition à ce qui a été énoncé“<sup>4</sup> (Goulet 2012: avant-propos). A dodává, že se jedná o chybu, jež spočívá v tom, že vyjadřujeme dvakrát stejnou myšlenku, aniž bychom si to uvědomili.

Ve francouzských gramatikách je o pleonasmu často pojednáváno v rámci redundance. Například autoři *La Grammaire d'aujourd'hui* vysvětlují, že „on donne le nom de pléonasmes aux manifestations de la redondance quand elles prennent la forme, au niveau sémantique, de la répétition du même signifié par deux signifiants différents dans le même syntagme“<sup>5</sup> (Arrivé/Gadet/Galmiche 1986: 533).

Ze všech těchto definic vyplývá, že pleonasmus může být sémantický (nadbytečné nahromadění významově podobných výrazů) nebo syntaktický (použití ve větě slova, jež gramatika nutně nevyžaduje). V našem příspěvku pojímáme výraz *pleonasmus* především v souladu s Čermákovou definicí, jenž pleonasmem rozumí „část promluvy, textu vyjadřující totéž nadbytečně, vícekrát, obvykle chápaná jako autorská neobratnost“ (Čermák 2011: 306).

---

<sup>2</sup> Spojení cizího akronyma s českým nebo do češtiny přejatým jménem, jehož význam je už obsažen v akronymu, se označují žertovným termínem *RAS syndrome – redundant acronym syndrome syndrome* (Karlík/Nekula/Pleskalová 2017: 1324).

<sup>3</sup> Přel. autorkou: Opakování slov, která mají stejný význam, v téže promluvě.

<sup>4</sup> Přel. autorkou: Termín nebo výraz, jímž se opakuje to, co již bylo vyřčeno.

<sup>5</sup> Přel. autorkou jako Pleonasmem jsou nazývány takové projevy redundance, při nichž dochází k opakování téhož označovaného (signifié) pomocí dvou rozdílných označujících (signifiantů) ve stejném syntagmatu.

Jak už bylo řečeno, pleonasmy vznikají z různých důvodů. Nejčastěji k nim dochází kvůli neznalosti přesného významu přejatých slov (např. tvoříme superlativy přejatých adjektiv, u nichž to není nutné, neboť původní adjektivum už třetí stupeň obsahuje, jako je tomu v případě adjektiva *optimální*, které je odvozeno od *optimus*, což znamená ‚nejlepší‘, není tedy třeba říkat *nejoptimálnější*, nebo k přejatému substantivu přidáváme přívlastek, jehož význam je už v substantivu obsažen – vedle již uvedených výrazů *lidová demokracie* nebo *židovská synagoga* můžeme uvést spojení *bývalý absolvent*, v němž je užití adjektiva nadbytečné, neboť *absolvent* je ‚bývalý student‘). Pleonasmy jsou také často výsledkem snahy mluvit nebo psát zajímavě, což se projevuje především v médiích – denně můžeme slyšet, že někoho *hospitalizovali v nemocnici*, že někde instalovali *zpomalovací retardér*, nebo je nám nabízen *původní originál* modelu apod. Někdy také dochází ke kumulaci přívlastků se stejným významem. Cestovní kancelář nás tak může lákat například na *pohodlný a komfortní zájezd do Brazílie*.

S pleonasmy se ale nesetkáváme jen v češtině, nejspíš existují ve všech jazycích. V následující části se zaměříme na nejběžnější pleonasmy ve francouzštině, které jsme našli i v odborných textech.

### 3 Příklady pleonasmů ve francouzštině podle jejich frekvence výskytu

Příklady pleonasmů jsme excerpovali z knihy *500 pléonasmes et +* Françoise Gouleta z roku 2012. Kritériem výběru byla především pravděpodobnost jejich výskytu v odborné francouzštině. Dále byly příklady vybírány podle toho, aby odpovídaly třem zvoleným skupinám pleonasmů. Jak už bylo zmíněno, jedná se o pleonasmy vyznačující se nadbytečným použitím spojovacích výrazů, adverbii a adjektiv. Frekvence jejich výskytu byla ověřena v korpusu francouzských textů *Araneum Francogallicum Maius*<sup>6</sup> a pro porovnání s češtinou byl využit i psaný korpus *SYN*, verze 6. Zároveň jsme tím také zjistili, že řada pleonasmů, které byly ve výše uvedeném díle zaznamenány, se ve zkoumaném korpusu vůbec nevyskytuje. Jednalo se například o spojení *ajourner à plus tard*, *s'aider mutuellement*, *index alphabétique*, *pléonasme redondant*, *importer à l'étranger*, *prévu d'avance* aj.

---

<sup>6</sup> Pro uvádění příkladů byly vybrány věty nebo jejich části ze zkoumaného korpusu.

### 3.1 Nadbytečné použití spojovacích výrazů

Většina francouzských odborných textů je přísně strukturována, k čemuž francouzština využívá četné konektory sloužící k vyjádření časových nebo logických vztahů mezi jednotlivými částmi textu. Dojde-li však k hromadění spojovacích výrazů stejného nebo podobného významu, lze to považovat za pleonasmus. Dochází k tomu poměrně často, o čemž svědčí frekvence výskytu jednotlivých spojení v námi zkoumaném korpusu.

Na základě našeho výzkumu je nejběžnějším pleonasmem tohoto typu *comme par exemple*, u něhož jsme zaznamenali 11 411 výskytů. Jak *comme*, tak i *par exemple* slouží ve francouzštině k uvádění příkladů, a proto není třeba je zdvojit, jako tomu bylo například ve větě: „Il vise en particulier à observer le comportement des expressions quantifiées selon leur place dans la structure informationnelle de la phrase, comme par exemple lorsqu'elles apparaissent en position focale.“

Další častým pleonasmem tohoto typu je *voire même* s 6790 výskytů. Adverbium *voire*, které se do francouzštiny dostalo z latinského *verus* (*vrai* – ‚pravdivý‘), bylo původně používáno ve významu ‚opravdu‘ nebo ‚vskutku‘, *voire même* tedy znamenalo ‚vskutku dokonce‘. Později ale *voire* nabylo stejný význam jako *même* (‚ba dokonce‘, ‚ba i‘) a spojení *voire même*, například ve větě „Il y a beaucoup de personnes d'origine turque se trouvant dans la police, dans les collèges et conseils communaux voire même dans les assemblées régionales et fédérales.“ se stalo pleonastickým. Jedná se ale o pleonasmus, který je *Francouzskou akademií* považovaný za tolerovaný (‚pléonasme toléré‘). Jak uvádí *Larousse*: „La locution est devenue si courante que l'interdit qu'avaient jeté sur elle quelques puristes paraît aujourd'hui dépassé.“<sup>7</sup>

Poměrně častým prohrěškem je také spojení *mais pourtant*. Jak souřadící spojka *mais*, tak i adverbium *pourtant* slouží v textu pro uvedení opozice, dvou rozdílných aspektů stejné věci. *Pourtant* podobně jako *cependant*, *néanmoins* nebo *toutefois* je ve slovnících uváděno jako synonymum pro *mais*. Přesto jsme v korpusu zaznamenali 2 235 výskytů spojení *mais pourtant*. Ve větě „Nous allons essayer dans cette rubrique de clarifier plusieurs termes souvent méconnus, souvent confondus, souvent mal utilisés mais pourtant très différents.“ stačí tedy použít buď *mais* nebo *pourtant*.

---

<sup>7</sup> Přel. autorkou: Toto slovní spojení se ale stalo natolik běžným, že zákaz, který k jeho užívání dalo několik puristů, je dnes už překonán.

V korpusu jsme dále zaznamenali 1523 výskytů spojení *puis ensuite*, například ve větě „La publicité est d’abord l’opposition agissante du travail et de l’échange, puis ensuite la réconciliation du travail et de l’échange dans une unité supérieure.“ Jak vyplývá z definice adverbia *puis* ve slovníku *Le Petit Robert de la langue française*, jedná se o následnost v čase „après cela, dans le temps qui suit“, tzn. ‚ensuite‘ (Rey-Debove/Rey 2004: 2116). Z toho vyplývá, že je zbytečné použít obě adverbia.

Dalším v pořadí podle počtu výskytů je *car en effet*, které se v korpusu objevilo 779krát. Jako příklad jsme vybrali větu „Vieillir chez soi est un souhait que font plus de 90 % des personnes âgées car en effet, la vie en institution est souvent synonyme de perte de liberté et de contrainte dans les horaires.“ Podle již zmíněného slovníku *Le Petit Robert de la langue française* slouží souřadící spojka *car* i adverbiální sousloví *en effet* k uvedení nějakého vysvětlení, k potvrzení toho, co bylo řečeno. *En effet* je zde považováno za synonymum pro *car*. Slovník rovněž uvádí, že *car en effet* je pleonasmus, s výjimkou případu, kdy *en effet* znamená *réellement*, tj. ‚skutečně‘, ‚vskutku‘ (Rey-Debove/Rey 2004: 351).

V korpusu jsme dále našli 740 výskytů spojení *ainsi par exemple*, například ve větě „Ils sont ainsi par exemple accompagnés dans le recrutement de leurs collaborateurs.“ Názory na to, zda se jedná o pleonastický výraz, se liší. Zejména Grevisse je proti tomu, aby byl tento výraz, podobně jako *ainsi donc* (v korpusu jsme zaznamenali 2213 výskytů), považován za pleonasmus, neboť *ainsi* má jiný význam než *donc* nebo *par exemple* (obvykle ho můžeme nahradit výrazem *de cette façon*). Zatímco *ainsi donc* můžeme označit jako přijatelné spojení, většina lingvistů stále ještě vidí v obratu *ainsi par exemple* zbytečný pleonasmus a doporučují používat buď *ainsi* nebo *par exemple*.

Další uváděné pleonasmy tohoto typu se v korpusu vyskytovaly již v omezenější míře: *enfin pour finir* (124krát) a *donc par conséquent* (114krát). Výraz *enfin pour finir* lze považovat za pleonastický, neboť adverbium *enfin* znamená podle *Le Petit Robert de la langue française* mimo jiné „servant à conclure, à résumer ce qui a été dit précédemment“, tzn. že slouží jako spojovací prostředek pro vyjádření závěru. Řekneme-li tedy například „Enfin pour finir il existe de nombreux sites Internet spécialisés dans la formation boursière sur lesquels vous pourrez accéder à une formation de qualité...“, zdvojujeme informaci o tom, že se náš projev chýlí k závěru, jako bychom v češtině říkali ‚a konečně nakonec‘ (Rey-Debove/Rey 2004: 885-886). K redundantnímu vyjádření důsledku pak dochází spojením *donc a par conséquent* (Il est donc par conséquent d’une importance primordiale que l’infrastructure centrale soit protégée d’après les standards de sécurité les plus stricts du secteur financier.), neboť spojka *donc* uvádí závěr

nějakého logického důsledku (sylogismu) a znamená tedy *en conséquence* nebo *par conséquent* (Rey-Debove/Rey 2004: 784).

### 3.2 Nadbytečné použití adverbii

K nadbytečnému použití adverbii dochází zejména proto, že jsou použita se slovesy, která již v sobě význam adverbia obsahují. Takových příkladů můžeme najít opravdu mnoho, jejich výčet v tomto příspěvku nebude vyčerpávající. Frekventovaným nadbytečným adverbium je zejména *ensemble*, a to například v použití se slovesy *collaborer*, *se concerter*, *convenir*, *joindre* a *lier*. V korpusu jsme zaznamenali 593 nadbytečných použití tohoto adverbia, z toho 216 u *collaborer ensemble*, 176 u *lier ensemble*, 131 u *convenir ensemble*, 68 u *joindre ensemble* 68 a pouze 2 výskyty u spojení *se concerter ensemble*.

Sloveso *collaborer* vzniklo z latinského prefixu *com-*, který znamená *avec*, *ensemble* (,s', ,společně') a slovesa *laborare*, ve francouzštině *travailler* (,pracovat'). Použijeme-li tedy spojení *collaborer ensemble*, doslova říkáme ,společně pracovat společně'. Máme-li tedy například větu „Il y a eu résistance par tous les intervenants qui, à partir des objectifs visés par le siège social, ont collaboré ensemble, chacun selon leurs expertises, pour atteindre ces objectifs.“, je třeba použít pouze *collaborer* nebo *travailler ensemble*. Také slovesa *joindre* a *lier* jsou používána ve významu *mettre ensemble / mettre avec* (,dát společně', ,dát dohromady'), tzn. aby se něco dotýkalo nebo aby to drželo pohromadě. Chceme-li například spojit příjemné s užitečným, musíme říci *joindre l'utile à l'agréable* nebo *mettre l'utile et l'agréable ensemble*. Také dvě zbývající slovesa v sobě obsahují význam *společně*, neboť výraz *de concert* se dříve používal ve významu *en accord* (,ensemble') a sloveso *convenir*, pokud znamená *se mettre d'accord*, *s'accorder* (,dohodnout se'), má vždy podmět v množném čísle, z čehož plyne, že dohoda musí být společná.

Často je také nadbytečně používáno adverbium *complètement* (případně *entièrement* nebo *totalement*) se slovesy typu *achever*, *abolir*, *anéantir*, *détruire*, *éliminer*, *finir* aj. Všechna uvedená slovesa se v korpusu vyskytují jak s adverbium *complètement*, tak i s jeho synonymy *entièrement* nebo *totalement*. Celkový počet výskytů neuvádíme, protože například sloveso *finir* může mít vedle sebe adverbia *complètement*, *entièrement* nebo *totalement*, která se však vztahují k následujícímu adjektivu, jako je tomu v případě následujícího úryvku „Et enfin finir totalement libre de son activité“, a proto se zde o pleonasmus nejedná. Počet výskytů těchto spojení proto nemusí odpovídat frekvenci užití daného pleonasmu. Pro ilustraci tedy uvádíme počet užití nadbytečných spojení se slovesem *éliminer*, vyskytujícím se v korpusu nejčastěji:

199krát s adverbium *complètement*, 120krát s *totalement* a 26krát s *entièrement*. Vztahují-li se však daná adverbia ke slovesům, jež sama vyjadřují, že dochází k úplné realizaci nějakého děje nebo stavu, je jejich použití redundantní.

Za pleonasmy jsou také považována adverbia, jež vyjadřují totéž co sloveso, ke kterému jsou připojena, např. ve výrazech *commencer d'abord*, *continuer encore*, *durer longtemps* nebo *rentrer de nouveau*, přestože jsou ve francouzštině tato spojení často používána. Svědčí o tom i jejich frekvence výskytu ve zkoumaném korpusu, neboť *durer longtemps* se zde vyskytovalo 1352krát, *continuer encore* 1154krát, *commencer d'abord* 476krát a *rentrer de nouveau* 78krát. Sloveso *commencer* (,začít‘) znamená *faire d'abord* (,nejdřív udělat‘), ve spojení s adverbium *d'abord* pak vyjadřuje ,nejdřív udělat nejdřív‘. Podobně například předpona *re-* u slovesa *entrer* již značí, že se jedná o opětovné zahájení činnosti, není tedy třeba připojovat ke slovesu ještě výraz *de nouveau*, který znamená totéž co zmíněná předpona, jako tomu bylo ve větě „Et oui quand on rentre de nouveau dans le monde du travail, c'est dur de trouver du temps pour bricoler.“

Za zmínku také stojí nadbytečné použití superlativů *au mieux* nebo *au maximum*<sup>8</sup> (ve významu *au plus*, *tout au plus*, tzn. ,nejvýše‘, ,nanejvýš‘, nebo *au plus haut degré*, tj. ,na nejvyšší stupeň‘), jež jsou často připojována ke slovesům, která už superlatif v sobě obsahují. Příkladem může být sloveso *optimiser*, vyskytující se e v korpusu 198krát ve spojení *optimiser au mieux* a 182krát ve spojení *optimiser au maximum*. V obou případech již samotné sloveso *optimiser* vyjadřuje, zlepšit s cílem dosáhnout nejlepší varianty‘, použitím uvedených superlativů tedy dochází k redundanci.

Posledním zkoumaným adverbium bylo *en arrière*, a to ve spojení *retour en arrière* (2137 výskytů) a *retourner en arrière* (321 výskytů). I zde je použití tohoto adverbium nadbytečné, neboť slova *retour* (,návrat‘, ,zpáteční cesta‘) a *retourner* (,vrátit se‘, ,jít zpátky‘) v sobě již význam ,nazpět‘, ,dozadu‘ obsahují. A také si jen těžko dokážeme představit, že bychom se mohli vracet *dopředu* (,en avant‘).

V excerpované knize pleonasmů i v různých článcích pojednávajících o pleonasmu ve francouzštině byla také často uváděna slovesa ve spojení s adverbium *à l'avance* (například *prédire à l'avance*, *prévoir à l'avance*, *préparer à l'avance* aj.), ve zkoumaném korpusu jsme ale nezaznamenali žádný výskyt těchto pleonastických spojení.

---

<sup>8</sup> Z latinského *maximum* (*le plus grand*, ,nejvyšší‘) od adjektiva *magnus*, tj. ,velký‘.



### 3.3 Nadbytečné použití adjektiv

S tímto typem pleonasmů se setkáváme nejčastěji. Z velkého množství příkladů jsme opět vybrali ty, které se mohou objevit i v odborném jazyce. Z hlediska frekvence výskytu zmíníme na prvním místě *petit détail*, neboť v korpusu je toto spojení zastoupeno 3513 výskyty. Slovo *détail* se začalo ve francouzštině používat ve 12. století ve výrazu *vendre à détail*, tzn. ‚prodávat v malém množství‘ to, co bylo nakoupeno ve velkém (Rey-Debove/Rey 2004: 725). Z toho vyplývá, že *détail* musí být zákonitě malý, pokud by tomu tak nebylo, nejednalo by se už o detail. Tak například ve větě „Il ne nous reste plus qu’un petit détail à régler, l’affichage des objets.“ postačí, když řekneme „Il ne nous reste plus qu’un détail à régler, l’affichage des objets.“

Dalším v pořadí je *autorisation préalable* s 1737 výskyty. Pokud někomu udělujeme oprávnění, někoho zplnomocňujeme nebo mu k něčemu dáváme svolení, vždy se tak děje před uskutečněním dané akce, proto je zbytečné přidávat ke slovu *autorisation* ještě adjektivum *préalable*, které podle *Le Petit Robert de la langue française* znamená „qui a lieu, est examiné, se fait ou se dit avant une autre chose, dans une suite de faits liés entre eux“<sup>9</sup> (Rey-Debove/Rey 2004: 2040) a používá se tedy pro vyjádření toho, že se něco děje předem.

1471 výskytů jsme zaznamenali u spojení *tri sélectif*. Substantivem *tri* vyjadřujeme, že celek rozdělujeme do několika částí, adjektivem *sélectif* provádíme selekci, výběr. Použijeme-li tedy spojení *tri sélectif*, v podstatě selektujeme, co již bylo selektováno. Je to stejné, jako bychom říkali *tri trié* (‚tříděné třídění‘) nebo *sélection sélective* (‚selektivní selekce‘). Každé třídění je výsledkem selekce, dostačující je tedy použití samotného substantiva *tri*. Nicméně je třeba poznamenat, že se ve francouzštině příliš neujalo například spojení *tri des déchets ménagers* a Francouzi preferují pleonastický výraz *tri sélectif*. Vyhnout se mu můžeme například použitím substantiva *séparation* (*séparation des déchets*).

Dalším častým pleonasmem ve francouzštině, jenž se vyskytuje i v odborném jazyce, jsou různá spojení se substantivem *alternative*. Ve zkoumaném korpusu jsme našli 1248 výskytů *autre alternative*, 208 výskytů *deux alternatives* a pouze 4 výskyty *double alternative*. Slovo *alternative* obsahuje latinský prefix *alter-* s významem ‚druhý‘, ‚jiný‘ nebo ‚jeden ze dvou‘. *Alternativa* je vlastně možnost volby mezi dvěma eventualitami. Použijeme-li tedy výrazy *une autre alternative*, *deux alternatives* nebo *double alternative*, vytváříme pleonasmy,

---

<sup>9</sup> Přel. autorkou: To co se děje, je zkoumáno, dělá se nebo se říká před něčím jiným, v řadě vzájemně souvisejících skutečností.

pokud nechceme někomu sdělit, že máme celkem čtyři možnosti. Následující příklady ukazují, že slova *double* a *deux* jsou užita nadbytečně, neboť v obou případech se jedná jen o výběr mezi dvěma možnostmi: „Il était devant une double alternative : demeurer un simple employé ou démarrer sa propre entreprise. Deux alternatives sont envisageables : le propriétaire se charge des tâches administratives depuis son domicile et mandate un partenaire pour s'occuper des locataires sur place, ou il confie entièrement les activités de location à un intermédiaire spécialisé.“ Pokud chceme vyjádřit, že máme alternativu, tzn. jinou možnost, je třeba použít výrazy jako *une autre possibilité*, *une autre option* nebo *une autre solution*.

Ostatní pleonasmy vzniklé přidáním nadbytečného adjektiva již měly v korpusu nižší zastoupení. Za zmínku stojí především spojení *bref résumé*, které se v korpusu vyskytovalo 283krát. Adjektivum *bref* znamená ‚de peu de durée‘, tzn. krátký. Substantivum *résumé* odpovídá podle slovníku *Le Petit Robert de la langue française* výrazům *abrégé*, *condensé* (‚zkrácený‘, ‚zhuštěný‘), jedná se tedy o stručné shrnutí obsahu (Rey-Debove/Rey 2004: 2278). Z toho vyplývá, že adjektivum *bref* je zde nadbytečné, neboť je již obsaženo v substantivu *résumé*. Zdůrazňování zkratkovitosti či zhuštěnosti sdělení je zbytečné i proto, že dlouhé *résumé* už nelze považovat za stručné shrnutí.

Z dalších redundantních použití adjektiv zmíníme ještě výraz *principal protagoniste* s 203 výskyty. Slovo *protagoniste* pochází z řečtiny, kde *prótos* znamená ‚první‘. Ze slovníkové definice „acteur qui jouait le rôle principal dans une tragédie grecque“ (Rey-Debove/Rey 2004: 2101) je patrné, že *protagoniste* je osoba, jež hraje hlavní roli (původně v řecké tragédii). Adjektivum *principal* je tedy pleonasmem.

Ve výčtu pleonasmů tohoto typu bychom mohli pokračovat, neboť jich existuje celá řada: *apparence extérieure*, *consensus commun*, *dépenses somptuaires*, *faux prétexte*, *perfection absolue* aj. Na závěr se ale ještě zastavíme u výrazů *bonne orthographe* (125 výskyty) a *orthographe correcte* (53 výskyty). Na první pohled se může zdát, že spojení slov *orthographe* a *bonne* nebo *correcte* je správné. Přesto se i zde jedná o nadbytečné užití zmíněných adjektiv. Substantivum *orthographe* pochází z latinského slova *orthographia*, které je výpůjčkou z řečtiny, kde *orthós* znamená *droit* (ve významu *juste*, ‚správný‘) a *graphía* je *écriture* (‚psaní‘). Slovo *orthographe* tedy v doslovném překladu znamená *écriture correcte* (‚správné psaní‘), což potvrzuje i jeho slovníková definice: „Manière d'écrire un mot qui est considérée comme la seule correcte“ (Rey-Debove/Rey 2004: 1804), tzn. způsob psaní nějakého slova, jenž je považován za jediný správný. Protože je pravopis z podstaty své definice

správný, nelze tedy ve francouzštině použít výraz *j'ai une orthographe correcte / mauvaise*, ale musíme říci například *je suis bon / je suis mauvais en orthographe*.

## Závěr

Na internetu najdeme k pleonasmům řadu komentářů, v nichž například zastánci superlativu *nejoptimálnější* argumentují tím, že nejoptimálnější z několika možností je ta, která je nejbliž k optimu, ale nemusí být ještě optimální, a proto může být jeho použití v určitém významu správné.

Tyto polemiky se často vedou na různých *diskusních fórech* („forum de discussion“). Ale i v případě tohoto výrazu se jedná jen o další pleonasmus, neboť již ve starověkém Římě bylo *fórum* místo, kde se lidé scházeli a diskutovali spolu, a proto můžeme slovo *diskuse* („discussion“) považovat za nadbytečné. Ve zkoumaném korpusu však mělo sousloví *forum de discussion* poměrně velké zastoupení, neboť se zde vyskytovalo 525krát. Jeho frekvenci výskytu jsme porovnali i s výskytem českého ekvivalentu v korpusu *Syn V6*. Zaznamenali jsme zde 10 095 výskytů s pravopisnou podobou *diskusní fórum* a 752 výskytů ve variantě *diskuzní fórum*.

Je ale na místě připomenout, že pleonasmus nemusí být nutně chybou, existují pleonasmy lexikalizované a stylisticky přijatelné. Použití pleonasmů je také třeba posuzovat na základě kontextu, podle toho, co nám chce autor výroku sdělit. I výraz „Slyšel jsem to na vlastní uši“ („Je l'ai entendu de mes propres yeux“) může mít své opodstatnění, jestliže nám chce mluvčí například sdělit, že naštěstí ještě nemá naslouchadlo či jiný přístroj sloužící ke zlepšení sluchu.

## Seznam literatury

- 1 Arrivé, Michel/Gadet, Françoise/Galmiche, Michel (1986): *La Grammaire d'aujourd'hui*. Paris: Frammarion.
- 2 Čechová, Marie/Chloupek, Jan/Krčmová, Marie/Minářová, Eva (2003): *Současná česká stylistika*. Praha: ISV nakladatelství.
- 3 Čermák, František (2011): *Jazyk a jazykověda*. Přehled a slovníky. 2. vyd. Praha: Karolinum.

- 4 Dubois, Jean/Giacomo, Mathée/Guespin, Louis/Marcellesi, Christane/Marcellesi, Jean-Baptiste/Mével, Jean-Pierre (2007): *Linguistique & Sciences du langage*. Paris: Larousse.
- 5 Goulet, François (2012): *500 pléonasmes et +* (e-kniha). Goulet François : Amazon.com.
- 6 Hausenblas, Karel (1962): O studiu syntaxe běžně mluvených projevů. – In *Otázky slovanské syntaxe : sborník brněnské syntaktické konference*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 313-323.
- 7 Karlík, Petr/Nekula, Marek/Pleskalová, Jana (2017): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- 8 Linhart, Jiří (2007): *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog.
- 9 Mišterová, Ivona (2014): Specifika dramatického textu a možnosti jeho překladu. – In *Překlad mezi didaktikou cizích jazyků a translatologií*. Plzeň: NAVA - Nakladatelská a vydavatelská agentura, 102–114.
- 10 Rey-Debove, Josette, Rey, Alain (2004): *Le Petit Robert de la langue française 2006*. Paris: Dictionnaires Le Robert.